

HAYDOVCHILARNING HARAKAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA HUQUQIY MADANIYATINING O'RNI.

Raxmonchayev Dilmurodjon To'lamirzayevich

“Transport vositalari muhandisligi” assistenti

Andijon muhandislik instituti

Annotatsiya Maqolada haydovchilarning huquqiy madaniyatini harakat xavfsizligini ta'minlashdagi o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. Haydovchilarning huquqiy madaniyatini oshirish yo'llari keltirilgan. Haydovchilar huquqiy madaniyatini oshirishga ta'sir ko'rsatuvchi omillar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar Haydovchi, huquqiy madaniyat, huquqiy ong, avtomobil yo'llari, tirbandlik, ishonchlilik, yo'l harakati, transport vositasi, ma'muriy javobgarlik, chorraha [1].

Avtomobil yo'llarida transport vositalarining sonini ortib borishi natijasida avtomobillarni boshqarish ham murakkablashib bormoqda. Bugungi kunda magistral yo'llarda avtomobilni boshqarish jarayonida juda ko'plab murakkab vaziyatlarga duch kelinadi. Bunday vaziyatlarni bartaraf etish uchun esa, haydovchidan anchagina mahorat talab etiladi, ammo haydovchida bunday mahorat yetishmasa nima bo'ladi? O'z- o'zidan ravshanki yo'llarda avariya holati vujudga keladi. Bunday holat agar yo'l harakatining boshqa ishtirokchilar tomonidan o'z vaqtida bartaraf etilmasa yo'ltransport xodisasi vujudga kelishi muqarrar bo'ladi [2].

Yirik megopolislarda transport vositalarining sonini tobaro ortib borishi turli darajadagi muammolarni keltirib chiqarmoqda. Bugungi kunda Toshkent shahridagi magistral yo'l-ko'cha tarmoqlarida “tirbandlik”ni vujudga kelishi oddiy holatga aylanib qolmoqda [3]. Ayrim chorrahalarda transport vositalari svetoforning 4-5 va undan ko'p sikllarini kutib turishlari natijasida ko'plab vaqtlarini yo'qotmoqdalar [4].

Chorrahalarda transport vositalaridan ajralib chiqayotgan gazlardan ko'plab fuqarolar jabr ko'rmoqdalar [5].

Yo'l harakati ishtirokchilarining harakat davomida vujudga keladigan munosabatlar ularning o'zaro ijtimoiy rivojlanish maxsuli sifatida namoyon bo'ladigan ma'lum tizim bilan xarakterlanadi [6].

Yo'l harakati qatnashchilari yo'llarda harakatlanish jarayonida muntazam ravishda o'zaro munosabatlarga kirishib boradilar. Ayrim hollarda bunday munsabatlarda Davlat yo'l harakati xavfsizligi xodimlari ham ishtirok etadilar.

Afsuski, bunday munosabatlar hamisha ham yo'l harakati ishtirokchilari uchun ijobiy natija bermaydi [7]. Yo'l-patrul xizmati xodimi tomonidan yo'l harakati qoidalarini buzganlik uchun ma'muriy jazo choralarini qo'llanishini ko'pgina yo'l harakati qoidalarini buzuvchilari to'g'ri talqin qilmaydilar. Buning sababi yo'llarda harakatlanish qoidalariga rioya etilishi ustidan qat'iy nazorat olib borilmasa, yo'l-transport xodisalari sodir bo'lish ehtimolligini yanada oshishi mumkinligini ular to'g'ri tushinib yetmaslikdandir. Ayniqsa, bugungi kunda bu masala yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda [8].

Yo'l harakati xavfsizligini yanada oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksiga tegishli o'zgartirishlar kiritib, yo'l harakati qoidalarini buzganlik uchun javobgarlik kuchaytirildi. Shu bilan bir qatorda 2013 yilning 10 aprelida "Yo'l harakati xavfsizligi to'g'risida"gi qonunning yangi tahriri qabul qilindi. Bu me'yoriy hujjatlar yo'l harakati xavfsizligini oshirish, yo'llarda harakat ishtirokchilarini xavf-xatarsiz harakatlanishlarini ta'minlashga qaratilgandir [9].

Bundan tashqari, bugungi kunda yo'l harakatini nazorat qilish jarayoniga axborot kommunikatsion texnologiyalar keng miqiyosda joriy etilib borilmoqda. Endilikda, yo'l harakati qoidalarini buzilish faktlari maxsus kameralar orqali hisobga olinadi va boshqaruv markaziga yuboriladi. U yerda bu ma'lumotlar qayta ishlanib, qoidabuzarning adresiga yo'l harakati qoidasini buzganligi uchun to'lanadigan jarima miqdori qayd etilgan xabarnoma yuboriladi. Belgilangan muddatda jarima to'lanmasa, unga yana foyiz qo'shilib boradi. Bu yo'llarimizdagi transport vositalarining harakatlanish xavfsizligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi shubhasiz [10].

Shuni ta'kidlash o'rinliki, ma'muriy javobgarlikni kuchaytirish orqali yo'llarimizda xavfsiz harakatlanishni ta'minlash qiyin. Buning sababi shundan iboratki, avtomobil yo'lining barcha joylariga kuzatuv kameralarini o'rnatib bo'lmaydi, shuningdek yo'l-patrul xizmati xodimlari ham yo'l harakatining barcha jarayonlarini bir vaqtning o'zida kuzatib turish imkoniga ega emaslar. Shu boisdan yo'l harakati xavfsizligini yuqori darajada ta'minlash uchun yo'l harakatining har bir ishtirokchisining huquqiy madaniyatini oshirish zarur. Buning uchun yo'l harakatining har bir ishtirokchisi yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash unga bevosita bog'liq ekanligini xis qilishi, yo'l harakati qoidalarini buzishi orqali u harakatning boshqa ishtirokchilariga xavf tug'dirayotganligini his qilishi, yo'llarda harakatlanish jarayoniga ongli yondoshishi lozim.

Yo'l harakati qatnashchilarining huquqiy madaniyatini oshirish uchun keng qamrovli amaliy ishlarni olib borish lozim. Dastavval bu soha uchun mus'ul bo'lgan mutaxassislarning bu sohadagi bilim darajasini yanada oshirish kerak bo'ladi.

Bugungi kunda mutaxassislar va haydovchilarni tayyorlash o'quv dasturlarida ham bu masalaga jiddiy e'tibor qaratilmagan. Shu sababdan, yo'l harakati qatnashchilarining huquqiy madaniyatini oshirish uchun dastavval ularning huquqiy savodxonliklarini oshirish talab etiladi. Buning uchun yo'l harakatining har bir ishtirokchisini yoshligidan boshlab huquqiy savodxonligini shakllantirib borish lozim.

ADABIYOTLAR RO'YXATI .

19. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 4 apreldagi "Avtomobil yo'llarida inson xavfsizligini ishonchli ta'minlash va o'lim holatlarini keskin kamaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-190-son qarori.

20. **Toshtemirov D.E., Niyozov M.B., Yuldashev U.A., Irsaliev F.Sh. Resource support of distance course information educational environment // Journal of Critical Reviews ISSN- 2394-5125 Vol 7, Issue 5, 2020, pp. 399-400**

21. Shoyadbek, T. (2023). LACETTI GENTRA AVTOMOBILINING NAZORAT-OLCHOV ASBOBLARI PANELIGA GAZ BALLONLI MOSLAMA UCHUN DATCHIK ORNATISH LOYIHASI. *IJODKOR O'QITUVCHI*, 3(32), 79-81.

22. Axmadjonovich, T. R. S. (2023). YENGIL AVTOMOBILLARDA ISHLATILADIGAN DETALLARINING YEYILISHINI O'RGANISH VA TAHLIL QILISH. *Mexatronika va robototexnika: muammolar va rivojlantirish istiqbollari*, 1(1), 332-336.

23. Qosimov, I., & To'raev, S. (2023). ZAMONAVIY AVTOMOBILLARINING RUL TORTQILARIDA QO'LLANILADIGAN KOMPOZITSION POLIMER MATERIALLARI. *Scientific Impulse*, 1(10), 1854-1856.

24. Ahmadjonovich, T. R. S. A. I., & KOMPOZITSION, Y. B. G. B. I. (2022). POLIMER MATERIALLAR TAXLILI. *Ilmiy impuls*.

25. Axmadjonovich, T. S. (2023). KOMPOZIT POLIMER MATERIALLARNING Atrof-muhitga VA INSON SOG'LIGIGA TA'SIRI. *Galaxy xalqaro fanlararo tadqiqot jurnali*, 11, 666-669.

26. To'lamirzayevich R. D. TRANSPORT VOSITALARIDAN CHIQUYOTGAN ZAHARLI GAZLAR MIQDORINI TAHLILI //SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM. – 2024. – T. 2. – №. 22. – C. 139-144.

27. To'lamirzayevich R. D. AVTOMOBIL YO 'LLARIDA HARAKATLANAYOTGAN HAYDOVCHI VA PIYODALARNING XAVFSIZ HARAKATINI TA'MINLASH //SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY. – 2024. – T. 2. – №. 15. – C. 31-36.

28. To'lamirzayevich R. D. AVTOMOBILLARDAN CHIQAYOTGAN ZAXARLI GAZLARNING ATROF-MUHITGA TA'SIRINI O 'RGANISH //SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM. – 2024. – T. 2. – №. 22. – C. 134-138.

